

It has been proven that despite formal availability of all democratic institutions, the institutionalization of democracy in Ukraine, as a process of forming capacity of political institutions to create certain norms and rules of political activity, has not been completed, since the behavior and values of the political elite and citizens are influenced by the informal authoritarian practices.

It determines the following priorities of the state policy in this field: completing the constitutional reform in the part of distribution of powers in the executive branch, regulating activities of political parties, opposition, lobby organizations and election procedures, forming coalitions and insuring discipline in party factions, developing the institution of citizenship, decentralization of authority, promoting independent media and alternative sources of information, in particular the use of electronic and network communication means, rejecting populist social development programs, establishing democratic political culture.

The conclusions have been drawn that the preconditions necessary to complete institutionalization include the following: improving cooperation and separation of powers among the supreme bodies of state authority, strengthening civil society institutions, providing the status of official institutions for opposition and lobby groups, improving the institute of territorial communities and citizenship, providing value basis for activities of already existing institutions.

Key words: *democracy, political institutes, institutionalization, democratization of the political system.*

УДК 321.022:343.9:343

Т.С. Гжибовська

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті проведено дефінітивний аналіз понять «антикорупційна політика» та «система боротьби з корупцією». Досліджено досвід країн Східної Європи які можуть бути модельними для України з точки зору впровадження превентивних антикорупційних заходів, зокрема Румунії та Болгарії. Розглянуто особливості сучасного східноєвропейського антикорупційного законодавства, визначено взаємозв'язок із рейтингом рівня корупції Transparency International. Виділено основні проблеми для впровадження нововведень до антикорупційної політики України. Виявлено основні засоби та заходи попередження та боротьби з корупцією в Румунії та Болгарії, які було б доцільно запровадити в Україні, а також розроблені відповідні напрями розвитку антикорупційної політики в сучасних умовах.

Ключові слова: *корупція, антикорупційна політика, система боротьби з корупцією, світовий рівень корупції, індекс корупції, індекс сприйняття корупції, антикорупційні заходи, напрями антикорупційної політики.*

DOI 10.34079/2226-2830-2019-9-25-84-94

Постановка проблеми. Однією з найголовніших проблем сучасного світу є корупція, яка давно стала транснаціональною проблемою, подолати яку досі не змогла жодна країна в світі. Як зазначає О. Капинус, щорічні збитки світової економіки від неї складають в середньому 120 млрд євро [9]. Інтеграційні процеси, економічна глобалізація, технічний розвиток лише ускладнюють ситуацію. На думку О. Андрійка, удосконалення корупційних систем виводить корупцію на вищий рівень організації та пристосування до зовнішніх факторів, що ускладнює протидію їй [2, с. 3-8].

Водночас, Т. Абдулнабі Тулі пише про те, що корупції властива системність, обумовлена неефективністю державного управління, специфікою політичної культури та відсутністю політичної волі, що поєднується із особливостями менталітету та слабкорозвиненими інститутами громадянського суспільства [1].

Зауважимо, що за певних обставин, корупція може виступати суттєвим фактором тиску на усі сфери життя країни (економіка, політика, освіта, медицина тощо). Як зазначає Л. Білінська, це можливо тоді, коли серед широких верств населення переважає низький рівень політичної та правової свідомості і представники влади починають цим користуватись [5].

Для корупції характерним є наявність політичного та економічного аспектів. Від політичної корупції в першу чергу страждають демократичні інститути країни та порушується робота основних гілок влади. Економічній корупції властиве зниження ефективності ринкових інститутів та регулювальної діяльності держави. Зауважимо, що країни Східної Європи, формуючи заходи щодо подолання корупції, інституалізують їх та створюють систему боротьби з корупцією [4]. Формування антикорупційної політики без застосування принципу системності, врахування необхідності змін та оновлення, не призведе до якісних результатів. Слід підкреслити, що позитивним результатом боротьби з корупцією передусє усвідомлення урядами цих країн корупції як серйозної проблеми, що загрожує суспільству в цілому.

Актуальність теми статті зумовлена першочерговістю завдання подолання корупції в Україні, на що неодноразово звертали увагу представники європейських інституцій та провідних країн-партнерів України.

У цьому контексті, особливий науковий інтерес представляє досвід країн Східної Європи, зокрема тих з них, які потрапили до останньої хвилі розширення ЄС у 2006 році, та поряд з цим також перебували під суттєвою критикою з боку європейських інституцій щодо надвисокого рівня корупції. Ці країни, а саме Румунія та Болгарія, спромоглися продемонструвати значний прогрес у подоланні корупції протягом останнього десятиліття.

Враховуючи євроінтеграційний курс нашої країни, необхідно дослідити яким чином з проблемою корупції проводять боротьбу вищезазначені країни Східної Європи для застосування їх позитивного досвіду в Україні [8].

Мета та завдання. Метою даної статті є дослідження та аналіз основних засобів боротьби з корупцією в Румунії та Болгарії для розробки відповідних напрямів розвитку антикорупційної політики в сучасних умовах для подальшого запровадження в Україні. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких взаємопов'язаних завдань:

- проаналізувати поняття «антикорупційна політика» та «система боротьби з корупцією»;
- дослідити досвід Румунії та Болгарії щодо впровадження антикорупційних заходів;
- виокремити проблеми, що впливають на впровадження нововведень до антикорупційної політики України;

- виявити основні засоби та заходи боротьби з корупцією в Румунії та Болгарії;
- внести пропозиції щодо розвитку антикорупційної політики в сучасних умовах для України.

Методи дослідження. Для реалізації мети та завдань дослідження було використано комплекс взаємодоповнюваних методів. Методи аналізу і синтезу розкривають особливості визначення понять «антикорупційна політика» та «система боротьби з корупцією». Метод компаративного аналізу дав змогу порівняти Болгарію, Румунію та Україну у сфері боротьби з корупцією за такими параметрами: індекс сприйняття корупції, система антикорупційних органів, рівень суспільної свідомості громадян, кількість засуджених корупціонерів, розмір повернутих коштів державі в результаті боротьби з корупцією, вплив ЄС на провадження антикорупційної політики в країні. Застосування методів класифікації та систематизації дозволило виокремити ряд рекомендацій щодо розвитку антикорупційної політики в Україні із застосуванням досвіду Румунії та Болгарії.

Виклад основного матеріалу. За даними Transparency International, у 2018 році не виявлено жодної країни, в якій не було б корупції. Це свідчить про те, що корупція як явище є невід'ємною складовою існування сучасного суспільства. Однак, в країнах із достатнім рівнем життя суспільства, проблема корупції не виступає першочерговою і такі країни займають високі позиції в рейтингах Transparency International. За індексом сприйняття корупції в світі Румунія посідає 61 місце, Болгарія – 75, Україна – 120 [8]. Під час формування антикорупційної політики та впровадження досвіду зарубіжних країн, необхідно враховувати особливості соціально-економічних умов життя населення. Ідея вичленовування окремих заходів із діючих антикорупційних програм, що довели на практиці свою ефективність, дає величезні перспективи для запозичення закордонного досвіду, однак для цього необхідно враховувати особливості соціально-економічного та політичного життя країни.

В Болгарії протягом останніх років активно проходить процес інституалізації боротьби з корупцією. Реформи направлені на формування ефективної системи боротьби з корупцією та створення відповідної системи органів, є підтримка зі сторони парламенту та органів виконавчої влади. Національна рада з антикорупційної політики створена при Раді Міністрів і виступає головним органом по боротьбі з корупцією, що координує діяльність підзвітних їй органів, визначає напрями антикорупційної політики, а також заходи щодо її попередження та подолання. Для протидії і боротьби з корупцією в кожній із галузей влади діє окремий антикорупційний орган: Національна антикорупційна комісія Болгарії – попередження та боротьба з корупцією в законодавчих органах влади; Антикорупційний комітет судової системи; Комітет із попередження і протидії корупції при Раді Міністрів. Для координації дій та узгодженості заходів антикорупційної політики вищезазначених органів, у складі Національної ради створено Раду з координації антикорупційної діяльності, до складу якої входить по одному представнику від Національної антикорупційної комісії, Антикорупційного комітету судової системи, Комітету із попередження і протидії корупції. Також під час реформування системи органів було враховано зростаючу роль громадянського суспільства та створено Громадянську раду Національної ради із антикорупційної політики [12]. В січні 2018 року вступив в дію Закон Республіки Болгарія «Про протидію корупції та конфіскації незаконно придбаного майна», відповідно до якого було створено Комісію з протидії корупції та конфіскації незаконно придбаного майна. Законом визначено, що це незалежний спеціалізований постійно

діючий державний орган, що здійснює політику з протидії корупції та вилученню незаконно придбаного майна [10].

В червні 2018 року Transparency International проводило опитування стосовно пріоритетів формування антикорупційної політики. Дані опитування були оприлюднені на загальнонаціональному круглому столі в Софії (Болгарія), в якому взяли участь депутати, юристи та представники Агентства по боротьбі з корупцією. 71,2 % респондентів проведеного дослідження висловлюють позицію, що вивчення корупції на найвищому політичному рівні має бути головним пріоритетом Комісії по боротьбі з корупцією і вилученню незаконно придбаного майна. Наступним пріоритетом у реформуванні політики боротьби з корупцією в Болгарії, на думку респондентів, має стати розслідування корупції в органах місцевого самоврядування і серед співробітників центральної адміністрації. Громадяни також заявляють, що слід проводити публічні кампанії щодо посилення нетерпимості до корупції і що суспільство має бути поінформовано про результати зусиль установ по боротьбі з корупцією. 53% респондентів задоволені змінами, що відбуваються в країні, однак в той же час повідомляють про тиск з боку ЄС [20].

Варто також відзначити наявний рівень суспільної свідомості серед громадян Болгарії. Дані опитування показали, що 24,5% респондентів для повідомлення про випадки корупції звертаються до засобів масової інформації, поліція займає друге місце – 20%, за нею йде Комісія по боротьбі з корупцією і вилученню незаконно придбаного майна – 13,5%, а до органів судового слідства звертаються 10,1% громадян.

Протягом 2016-2018 років за даними Комісії було отримано понад 700 сигналів від громадян про випадки корупції, за якими були проведені відповідні заходи. Серед високопосадовців було пред'явлено звинувачення 2 бургомістрам, 10 високопосадовцям виконавчої влади, 1 віце-прем'єру уряду, 2 мерам та їх помічникам, а також 8 державних службовців були звинувачені в здійсненні корупційних дій [17].

Зауважимо, що протягом останніх трьох років, Комісією по боротьбі з корупцією і вилученню незаконно придбаного майна було проведено 2200 перевірок незаконно придбаного майна та подано 180 позовів. В результаті цього до казни надійшли кошти на суму понад 158,5 млн. євро [17].

У січні 2018 року в Європарламенті було проголошено звіт про стан корупції в Болгарії. Наступного дня головним лозунгом в усіх ЗМІ Болгарії було: «Болгарія повідомляє про прогрес в боротьбі з корупцією, але зусилля повинні бути спрямовані на запобігання». Документ, проголошений в Європарламенті, мав назву «Боротьба з корупцією - від обіцянок до дій в запутаній боротьбі з корупцією в Болгарії». У звіті йдеться про те, що країни Східної Європи знаходяться не на таких вже й високих позиціях в рейтингу сприйняття корупції Transparency International. Хоча боротьба з цим явищем є одним з провідних завдань кількох болгарських урядів поспіль, в тексті йдеться про те, що все необхідне на законодавчому рівні було прийнято, основна проблема - відсутність узгодженості між розгалуженою системою антикорупційних органів. Це уповільнює роботу відповідних структур та погіршує якість і результативність виконуваної роботи [20].

Аналізуючи впроваджені заходи щодо боротьби з корупцією в Болгарії, варто відзначити, що надто розгалуженою є оновлена система антикорупційних органів. Більшість громадян віддає перевагу повідомляти про скоєне корупційне діяння до ЗМІ. Можливо, це пояснюється якраз тим, що людина не знає до якого конкретного органу треба звернутись і обирає більш легкий шлях. Також складною є ситуація у Болгарії із ЄС.

Євроспільнота тисне на уряд Болгарії, вимагаючи рішучих дій із відчутними результатами. Варто відзначити, що країна не стоїть на одному місці і відчуваються поступові зміни, а спроби покращити антикорупційну політику в більшості випадків також вдалі.

Порівняно з Болгарією, міжнародна спільнота схвально ставиться до антикорупційної політики Румунії та в дослідженні Міжнародного валютного фонду «Корупція та економічне зростання» (2017 р.) наведено приклад Румунії, як країни, в якій відбувається успішна боротьба з корупцією та провадяться вдалі превентивні заходи щодо її запобігання.

Для провадження вдалої антикорупційної політики важливим напрямом роботи є формування антикорупційних інституцій. Якщо узагальнити існуючі румунські органи державної влади у сфері боротьби з корупцією за їх напрямками роботи, то виокремлюють органи, що відповідають за попередження корупції та органи, відповідальні за боротьбу з корупцією за допомогою правоохоронних органів. В результаті реформ, з 2002 року в країні розпочав роботу Національний антикорупційний директорат (DNA) – аналогом якого є українське НАБУ. В Румунії Директорат виступає єдиним спеціалізованим органом по боротьбі з корупцією, створений при прокуратурі та Вищому касаційному суді, що функціонує як автономна організація [19]. Доцільно наголосити на тому, що такий поділ обумовлений повноваженнями відповідних структур і основною місією, яку на них покладає держава. Існування лише одного органу із спеціальним статусом у сфері боротьби з корупцією дозволяє уникати проблем із розподілом повноважень.

Варто відзначити, що відсоток популярності у діяльності антикорупційних органів Румунії досить низький, адже за підрахунками кількості справ, які дійшли до судового розгляду, частка підтвердження обвинувачень Національного антикорупційного директорату в судах сягає 90%. Згідно із проведеного у лютому 2017 року опитування INSCOP, довіра громадян Румунії до Національного антикорупційного директорату дуже висока - 59,8%. В той же час рівень довіри до парламенту - 12,6%, до уряду - 22,6% [15].

Результатом вдалої реформи виступає така кількість притягнутих до відповідальності високопосадовців станом на 2013 рік: 18 міністрів, 5 генералів, 25 народних депутатів. Згідно зі звітом Європейського Союзу, антикорупційне відомство Румунії входить в п'ятірку кращих антимонопольних установ в ЄС [19]. За період 2016-2018 рр. антикорупційна політика просувалася набагато активніше: було пред'явлено звинувачення 1250 державним службовцям (включаючи прем'єр-міністра, 5 міністрів, 16 депутатів, 97 мерів та їхніх заступників) [3]. Узагальнюючи роботу антикорупційних органів протягом останніх 10 років, варто відзначити прогрес у роботі. Тому що кожен із органів працює в межах власних повноважень і в той же час у чіткій взаємодії з іншими.

За даними, представленими Н. Ахтирською, з кожним роком збільшується сума коштів, повернутих до бюджету Румунії. В 2010 році Національний антикорупційний директорат повернув до бюджету країни півтора млн євро, у 2012 – 7,8 млн євро, у 2014 – 26 млн євро [3]. О. Булат зазначає, що за 2017 рік до бюджету Румунії надійшло більше мільярда євро в результаті роботи антикорупційних органів. Логічно, що рівень довіри населення до антикорупційного управління виріс на стільки, що, як зазначають автори, обігнав навіть церкву [16].

Важливу роль для формування антикорупційної політики в Румунії відіграє також участь громадськості. В Румунії діє відповідний перелік механізмів участі громадськості у діяльності щодо попередження та боротьби з корупцією. З цього випливає формування заходів щодо реалізації політики боротьби з корупцією та обов'язкова підтримка з боку

держави. Підтримка таких дій державою забезпечує прихильність населення до уряду, а також налагоджується діалог «населення-уряд», сторони якого взаємозацікавлені.

Для Румунії зі сторони ЄС було створено всі умови для ефективної боротьби з корупцією, зокрема, не було тиску під час реформування системи антикорупційних органів, прийняття нових законодавчих актів та європейська спільнота у позитивному світлі інформувала про події в країні. Однак, у ЄС досі несхвально ставляться до існуючої на високому рівні «дрібної» корупції в Румунії та до зловживання повноваженнями під час боротьби з корупцією [17].

В Україні процес боротьби з корупцією шляхом створення відповідних органів державної влади зі спеціальним статусом та оновлення законодавства відповідно до норм ЄС розпочався після 2010 року. З того моменту створено такі спеціалізовані антикорупційні органи – Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Вищий антикорупційний суд, Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) [11]. Однак, лише наявність такої кількості спеціалізованих органів не підвищує рівень боротьби з корупцією. З нашої точки зору, ефективність протидії корупції залежить від створення єдиної і комплексної системи уповноважених органів, якої досі немає в Україні. Це лише ускладнює та уповільнює процес боротьби з корупцією. Тому що існує дублювання повноважень, неточність визначення компетенції у нормативно-правових актах, а також тиск зі сторони громадян, який посилюється низьким рівнем довіри серед населення.

Звідси й випливає, що рівень довіри серед населення дуже низький. Станом на 1 червня 2018 року, респонденти соціологічного дослідження «Довіра громадян України до суспільних інститутів», довіряють НАБУ на 17,1%, не довіряють – 63,1%; НАЗК довіряють 12,5% опитаних, не довіряють – 63,2%; САП довіряють 13,5% опитаних, не довіряють – 64,3% [7].

В той же час, в Україні достатньо низький рівень включеності громадян у процес боротьби з корупцією. Як зазначає С. Щербань, під час проведення дослідження в 10 регіонах країни у відповідних 10 фокус-групах, зафіксовано високий рівень байдужості населення до цієї теми. В кожному регіоні відомі лідери боротьби з корупцією, однак послідовників у них небагато [6].

Кожен із антикорупційних органів веде власну статистику та звітує за різними показниками, що лише ускладнює можливість побачити узагальнену ситуацію щодо стану корупції в Україні. На офіційному сайті Верховного суду України останні статистичні дані представлені за 2017 рік. Згідно з цими даними, протягом 2017 року розглянуто було 2063 справи щодо корупції. До кримінальної відповідальності було притягнуто 469 осіб, з яких засудили до позбавлення волі – 121 особу, виправдали – 77 осіб, провадження закрили стосовно 110 осіб. До решти осіб було застосовано громадські роботи, арешт, штрафи, конфіскація майна тощо. Важливо звернути увагу не лише на кількість винесених вироків, а й на суб'єктів, яких було притягнуто до відповідальності. Згідно із отриманими статистичними даними, серед засуджених найбільше співробітників поліції й Міністерства внутрішніх справ – 58 осіб, військовослужбовців – 44 особи. Найменше притягнуто до відповідальності працівників апарату судів – 1 особа, а суддів та високопосадовців – жодного.

Відповідно до даних, представлених у щорічних звітах НАБУ про стан протидії корупції, прослідковується зростання сум відшкодованих збитків державі, що повертаються до бюджету в результаті провадження антикорупційної політики. У 2016

році відшкодовано збитків у розмірі 5 млн євро, у 2017 – 10,5 млн євро, у 2018 – 20 млн євро [13].

З метою забезпечення участі громадськості та впливу на формування антикорупційної політики, НАЗК у 2018 році затвердило Комунікаційну стратегію на 2018-2020 рр., для забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю НАБУ указом Президента України у 2015 році було створено Раду громадського контролю. Останнім часом починає потроху зростати роль громадянського суспільства у сфері боротьби з корупцією [14]. Відповідні організації мають налагоджувати тісні інформаційні зв'язки з громадянами задля популяризації своєї діяльності.

Обраний Україною курс на євроінтеграцію потребує відповідності держави вимогам ЄС, зокрема у формуванні антикорупційної політики. Основні вимоги євроспільноти у сфері боротьби з корупцією такі: подолання корупції шляхом вдосконалення законодавства, створення Антикорупційного суду та системи моніторингу боротьби з корупцією. Представники ЄС відзначили, що відповідні реформи мають відбуватись без зволікання.

На даний момент основними проблемами у боротьбі з корупцією в Україні є створення надто розгалуженої системи антикорупційних органів у якій немає єдності, досі не відбуває покарання за корупційні дії жоден високопосадовець, індиферентне ставлення громадян до включеності у боротьбу з корупцією, тиск зі сторони ЄС стосовно пришвидшення впровадження їхніх вимог.

Таким чином, порівнявши антикорупційну політику Болгарії, Румунії та України за обраними нами параметрами, можна запропонувати певні узагальнення, важливі з точки зору вироблення національної антикорупційної політики.

Проведені за останні роки дослідження в Болгарії вказують на те, що країна досягла значних успіхів у боротьбі з корупцією. Нинішні тенденції вказують на необхідність роботи держави в трьох напрямках: по-перше, впровадження загального механізму моніторингу корупції та подання щорічного звіту про стан корупції; по-друге, удосконалення системи органів щодо протидії та боротьби з корупцією; по-третє, збереження балансу між боротьбою з корупцією і захистом цивільних прав. Спираючись на результати соціальних досліджень та опитувань, варто не забувати, що під час осучаснення антикорупційної стратегії країни увага має бути зорієнтована на вирішення таких соціальних проблем корупції як зловживання державними коштами та корупція в судовій системі, формування системи превентивних заходів серед населення. Це позитивно вплине на підвищення рівня правової, політичної та соціальної свідомості як окремого громадянина, так і усього суспільства.

На відміну від Болгарії, для Румунії характерними є трохи інші недоліки. Для вдалої боротьби з корупцією необхідно щоб відповідні методи боротьби були невід'ємною частиною реформ системи державного управління; забезпечення незалежності судової системи та спеціалізованих структур; створення сучасної законодавчої бази. Це створюватиме стабільні законодавчі та інституційні рамки.

Отже, проведений аналіз дозволяє нам запропонувати певні пропозиції, які доцільно було б врахувати у вітчизняній антикорупційній політиці та системі боротьби з корупцією. Головними ознаками формування антикорупційної політики мають бути комплексність реформування та ретельне опрацювання умов їх впровадження. Заходи боротьби з корупцією мають бути зорієнтовані на різні форми її прояву, а заходи із попередження – на забезпечення гідного рівня життя, стимулювання доброчесної поведінки, підвищення рівня

знань та самосвідомості громадян. Особливу увагу слід приділити розробці ефективного комплексу заходів для програм, пов'язаних із підвищенням рівня правової свідомості, залучення населення до участі у громадських організаціях, створення атмосфери нетерпимості до корупційних дій серед громадян. В даній ситуації було б доцільно запровадити механізми боротьби з корупцією, що застосовуються в Болгарії та Румунії, на постійній основі.

По-перше, створення тимчасових або постійних організаційних форм, у яких буде організовано постійний діалог між урядом та громадськістю не лише для проведення прес-конференцій, публічних консультацій, надання відповідей на запити та скарги, а й для створення робочих груп / рад / комісій за участю представників органів державної влади та місцевого самоврядування, ЗМІ та громадськості. По-друге, залучення громадян до процесу розробки антикорупційної політики та нормативно-правових актів у якості неупереджених експертів. По-третє, просвітницька робота у сфері протидії та боротьби з корупцією. На широкий загал варто повідомляти щодо збитків звичайних громадян від корупції; щодо практичних методів вирішення таких проблем та позитивних прикладах подолання корупції. Головною метою таких заходів є зміна ставлення громадськості до корупції, а також вироблення стійких позицій громадян. По-четверте, важливим аспектом боротьби з корупцією має стати незалежність судової системи та створення стабільних законодавчих та інституційних рамок, що забезпечить створення прозорої та ефективної антикорупційної стратегії. Обов'язковою умовою є не формальне ставлення до таких процедур, а розробка відповідних заходів боротьби з корупцією.

Насамкінець, варто відзначити, що для досягнення успіху у сфері боротьби з корупцією необхідна, в першу чергу, політична воля та вибір вірного політичного курсу у поєднанні із провадженням антикорупційної політики, заходів із попередження корупції та кримінальної юстиції.

Список використаної літератури

1. Абдулнаби Тули Т. Х. Административно-правовые средства борьбы с коррупцией в государственных органах: на примере Украины и Ирака (сравнительно-правовое исследование) : дис. канд. юр. наук : спец. 12.00.07 / Тули Хайдер Абдулнаби Тули; НАПрН Украины. – Киев, 2015. – 227 с. ; Abdulnabi Tuli T. Kh. Administrativno-pravovye sredstva borby s korruptsией v gosudarstvennykh organakh: na primere Ukrainy i Iraka (sravnitel'no-pravovoe issledovanie) : dis. kand. yur. nauk : spets. 12.00.07 / Tuli Khayder Abdulnabi Tuli; NAPrN Ukrainy. – Kiev, 2015. – 227 s.

2. Андрійко О. Ф. Правові засоби протидії корупції / О. Ф. Андрійко // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 4. – С. 3–8 ; Andriiko O. F. Pravovi zasoby protydii koruptsii / O. F. Andriiko // Chasopys Kyivskoho universytetu prava. – 2007. – № 4. – S. 3–8.

3. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії / Н. Ахтирська // Віче. – 2015. – № 18. – С. 2–5 ; Akhtyrskaya N. Mizhnarodnyi dosvid borotby z koruptsiieiu yak vektor formuvannia natsionalnoi antykoruptsiinoi polityky: ohliad zakonodavstva Rumunii / N. Akhtyrskaya // Viche. – 2015. – № 18. – S. 2–5.

4. Басанцов І. В. Корупція в Україні: сучасні реалії та ефективні засоби протидії : моногр. / І. В. Басанцов, О. О. Зубарева. – Суми : СумДУ, 2016. - 113 с. ; Basantsov I. V. Koruptsiia v Ukraini: suchasni realii ta efektyvni zasoby protydii : monohr. / I. V. Basantsov, O.O. Zubareva. – Sumy : SumDU, 2016. - 113 s.

5. Білінська Л. В. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище / Л. В. Білінська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. - 2013. - Вип. 6-1(1). - С. 138-141 ; Bilinska L. V. Koruptsiia yak sotsialne, psykholohichne i moralne yavyshche / L. V. Bilinska // Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Yurysprudentsiia. - 2013. - Vyp. 6-1(1). - S. 138-141.

6. Високий рівень недовіри до ефективності антикорупційної реформи – результати дослідження [Електронний ресурс] // Ukraine crisis media center. – 2018. – 20 травня. - Режим доступу : <http://ucmc.org.ua/uk/naselennya-maye-visokij-riven-nedoviri> ; Vysoky riven nedoviry do efektyvnosti antykoruptsiinoi reformy – rezultaty doslidzhennia [Elektronnyi resurs] // Ukraine crisis media center. – 2018. – 20 travnia. - Rezhym dostupu : <http://ucmc.org.ua/uk/naselennya-maye-visokij-riven-nedoviri>.

7. Довіра громадян України до суспільних інститутів [Електронний ресурс] : Результати соціологічного дослідження // Центр Разумкова. – 2018. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_06_press_release_ua.pdf ; Dovira hromadian Ukrainy do suspilnykh instytutiv [Elektronnyi resurs] : Rezultaty sotsiolohichnoho doslidzhennia // Tsentrazumkov. – 2018. – Rezhym dostupu : http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_06_press_release_ua.pdf.

8. Індекс сприйняття корупції [Електронний ресурс] // Transparency International. – Режим доступу : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjniattya-koruptsiyi-2018/> ; Indeks spryiniattia koruptsii [Elektronnyi resurs] // Transparency International. – Rezhym dostupu : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjniattya-koruptsiyi-2018/>

9. Капинус О. С. Современные проблемы противодействия коррупции / О. С. Капинус // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2015. – № 2(51). – С. 203–206 ; Kapinus O. S. Sovremennye problemy protivodeystviya korruptsii / O. S. Kapinus // Zhurnal zarubezhnogo zakonodatelstva i sravnitel'nogo pravovedeniya. – 2015. – № 2(51). – С. 203–206.

10. Комисия за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ciaf.government.bg/> ; Komisiya za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushchestvo [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ciaf.government.bg/>

11. Кухарук А. Система антикорупційних органів. Корупційні правопорушення [Електронний ресурс] : [Презентація] / А. Кухарук. – Режим доступу : https://edx.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/ac9e63884c7624061409b9b8985ff7bf/c4x/NAUKMA/ANTICOR101/asset/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B8_-_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf ; Kukharuk A. Systema antykoruptsiinykh orhaniv. Koruptsiinii pravoporushennia [Elektronnyi resurs] : [Prezentatsiia] / A. Kukharuk. – Rezhym dostupu : https://edx.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/ac9e63884c7624061409b9b8985ff7bf/c4x/NAUKMA/ANTICOR101/asset/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B8_-_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

[_D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf](#)

12. Национален съвет по антикорупционни политики към министерския съвет [Electronic resource]. – Mode of access : <http://anticorruption.government.bg/content> ; Natsionalen svet po antikoruptionsionni politiki km ministerskiya svet [Electronic resource]. – Mode of access : <http://anticorruption.government.bg/content>

13. Національне антикорупційне бюро України: звіти про роботу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nabu.gov.ua/reports> ; Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy: zvity pro robotu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://nabu.gov.ua/reports>

14. Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 272/2015. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272/2015> ; Pytannia Rady hromadskoho kontroliu pry Natsionalnomu antykoruptsiinomu biuro Ukrainy [Elektronnyi resurs] : Ukaz Prezydenta Ukrainy № 272/2015. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272/2015>.

15. Barometrul INSCOP – ”ADEVĂRUL despre România” [Electronic resource] // INSCOP Research. — 2017 – 15 feb. - Mode of access : <https://www.inscop.ro/aprilie-2016-crederea-in-institutii/>.

16. Corruption in Romania [Electronic Resource] // Nasul.tv – 2013. – 20 iunie. - Access mode : <https://www.nasul.tv/coruptia-la-romani/>

17. European Semester – Thematic Information Document Combating Corruption [Electronic Resource]. – 2018. – Access mode: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_fight-against-corruption_bg.pdf

18. Horațiu P. Corupția globală vs corupția românească [Electronic Resource] / P. Horațiu // Deutsche Welle – 2015. – March 5. - Access mode : <https://www.dw.com/ro/corup%C5%A3ia-global%C4%83-vs-corup%C5%A3ia-rom%C3%A2neasc%C4%83/a-18294950>

19. Romania Anti Corruption Institutional Framework [Electronic Resource]. – 2017. – Access mode: <http://www.rai-see.org/romania-anti-corruption-institutional-framework/>.

20. World Corruption Report [Electronic Resource] // Transparency International Bulgaria. – Mode of access : https://transparency.bg/en/transp_indexes/indexes/global-corruption-report/
Стаття надійшла до редакції 05.06.2019 р.

T. Hzybovska

ANTI-CORRUPTION POLICY IN EASTERN EUROPE: KNOWLEDGE FOR UKRAINE

The article provides a definitive analysis of the concepts of «anti-corruption policy» and «anti-corruption system». The knowledge of Eastern European countries that may be model for Ukraine in terms of introducing preventive anti-corruption measures, in particular, Romania and Bulgaria, is explored.

The urgency of this study is determined by the priority of the task of overcoming corruption in Ukraine. Representatives of European institutions and leading partner countries of Ukraine have repeatedly drawn attention to this. During the research, the features of contemporary East European anticorruption legislation were considered, and the relationship with the Transparency International corruption rating was determined.

The main problems for introducing innovations to the anticorruption policy of Ukraine are highlighted. It is investigated that the presence of political and economic aspects is characteristic of corruption.

To realize the research purpose, a complex of complementary methods were used. The main of which was the method of comparative analysis. This method has made it possible to compare Bulgaria, Romania and Ukraine in the area of combating corruption on the following parameters. Were used that methods: the corruption perception index, the system of anti-corruption bodies, the level of public consciousness of citizens, the number of convicted corruptors, the amount of money returned to the state as a result of the fight against corruption, the EU's influence on proceedings anti-corruption policy in the country.

As a result of the analysis of anti-corruption tools in Bulgaria and Romania, recommendations were made for the development of anticorruption policy in Ukraine, using the knowledge of the respective countries.

Key words: *corruption, anti-corruption policy, anti-corruption system, world level corruption, corruption index, index of corruption perception, anti-corruption measures, anti-corruption policy directions.*

УДК 351.88:352/354

О. П. Кваша

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЇЇ АДАПТАЦІЇ У РАМКАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВЕКТОРУ УКРАЇНИ

У статті розглядаються можливі шляхи запозичення досвіду розробки та проведення регіональної політики розвинених країн Європейського Союзу у рамках встановленого курсу до європейської інтеграції України. За допомогою аналізу соціально-економічних, політичних та географічних особливостей країн ЄС та проектування їх до реалій України та її регіонів виявлено основні напрямки розвитку регіональної політики України. З'ясовано, що при формуванні регіональної політики необхідно враховувати: потреби населення та співпрацю з представниками бізнесу; специфіку регіонів та їх рівень розвитку; існуючі та можливі шляхи співпраці з ЄС, які б не завдавали шкоди економіці України, її ідентичності та розвитку.

Ключові слова: *регіональна політика, просторові диспропорції, Європейський Союз, депресивні регіони, децентралізація.*

DOI 10.34079/2226-2830-2019-9-25-94-101

Соціально-економічний розвиток і життєвий рівень населення України мають сильний дисбаланс та розшарування між регіонами країни. Істотно збільшилися відмінності центральних регіонів від периферії. Економічна криза, революція та війна посприяли соціально-економічній роздробленості поглибивши диспропорцію регіонів. Проте, внаслідок здійснених реформ та визначеному зовнішньополітичному вектору спрямованому на євроінтеграцію Україна стала більш підготовленою для визначення та впровадження регіональної політики як методу управління соціально-економічними